

**XVII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“**

**XVII international scientific meeting Legal days –
"Prof. Slavko Carić, PhD"
"THE ROLE OF THE STATE AND LAW IN THE 21ST CENTURY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 25. септембар 2020.
Зборник радова са XVII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„УЛОГА ДРЖАВЕ И ПРАВА У XXI ВЕКУ“
25. септембар 2020. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић,
редовни професор

Др Ненад Аврамовић,
редовни професор

Др Милош Марковић,
редовни професор

Др Предраг Мирковић,
ванредни професор

Др Јелена Матијашевић-Обрадовић,
ванредни професор

Др Дарко Голић,
ванредни професор

Др Маријана Младенов,
доцент

Др Ненад Бингулац,
доцент

Др Јоко Драгојловић, доцент
доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Уредник:

Др Мирко Кулић, редовни професор

Штампа:

Мала Књига, Нови Сад

Тираж:

200

ISBN 978-86-6019-104-7

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР НЕНАД АВРАМОВИЋ

Шеф Привредноправне и међународноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА

Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ЕМЕРИТУС ДР АЛЕКСАНДАР РАДОВАНОВ

Професор Емеритус Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА БУРЂЕВ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ

Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ

Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH

St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република Словачка

ПРОФ. ДР НЕЋО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република Србије

ПРОФ. ДР НИКОЛА ПУВАЧА

Продекан за међународну сарадњу, ванредни професор и научни сарадник на Факултету за економију и инжењерски менаџмент Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР МИЛАН ЧАМПА

Ванредни професор на Факултету за здравствену негу Универзитета Ново Место | Република Словенија

ПРОФ. ДР СИМЕОН ГЕЛЕВСКИ

Професор у пензији на Правном факултету у Скопљу | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ ОБРАДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ДОЦ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ- ДАБЕТИЋ

ДОЦ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ДИЈАНА БОРЕНОВИЋ

Секретар:

МСР ТАЊА ПРАШТАЛО, асистент

Dr Marijana Mladenov, docent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: alavuk@pravni-fakultet.info

Ivan Belaj, mag. iur., v. pred.

Veleučilište „Lavoslav Ružička“ u Vukovaru
College of applied sciences Lavoslav Ružička in Vukovar
e-mail: ibelaj@vevu.hr

Dipl. pravnik Mirjana Sentin

Saradnik u nastavi na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija
e-mail: mirjana@pravni-fakultet.info

STATUS EKOLOŠKIH IZBEGLICA SA ASPEKTA MEĐUNARODNOPRAVNIH STANDARDARDA

Apstrakt:

Tokom poslednjih decenija ekološke i klimatske promene uzrokovale su pojavu nove kategorije izbeglica – ekoloških izbeglica. Cilj rada odnosi se na sagledavanje statusa ekoloških izbeglica u kontekstu standarda ustanovljenih međunarodnopravnim instrumentima. Predmet analize u radu predstavljaju najpre odredbe Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokola o statusu izbeglica iz 1967. godine. Posebna pažnja je posvećena i razmatranju položaja ekoloških izbeglica sa aspekta relevantnih međunarodnih propisa u oblasti zaštite životne sredine. U okviru zaključnih razmatranja autori su istakli značaj uspostavljanja međunarodnopravnog okvira regulisanja pitanja statusa ekoloških izbeglica i izneli određene sugestije u cilju jasnijeg definisanja predmetne materije.

Ključne reči: *migracije, životna sredina, ekološke izbeglice, Konvencija o statusu izbeglica*

Uvodna razmatranja

Tokom poslednjih decenija ekološke i klimatske promene uzrokovale su pojavu nove kategorije izbeglica – ekoloških izbeglica. Na Konferenciji o klimatskim promenama i migracijama, koja je održala 2008. godine u Ženevi, istakunto je da bi do 2050. godine stotine miliona ljudi mogli da budu stalno raseljeni zbog porasta nivoa mora, poplava, suša, gladi i uragana. Dostupni podaci takođe potvrđuju da je danas gotovo toliko ljudi primorano da napusti svoje domove zbog ekoloških katastrofa i oskudice u prirodnim resursima koji utiču na njihova ekonomska i socijalna prava, kao i

onih koji napuštaju svoje zajednice kako bi izbegli politička ugnjetavanje, verski progon, etničku diskriminaciju i sukobe.⁶⁵⁶

Zainteresovanost međunarodne zajednica raste, pa se tako i u naučnoj i stručnoj javnosti sve više diskutuje o statusu ekoloških izbeglica. Pojedini teoretičari, među kojima je i Norman Majers, navedenu kategoriju izbeglica prepoznaju kao “rastući fenomen XXI veka”.⁶⁵⁷ U kontekstu definisanja statusa ekoloških izbeglica, doktrina prepoznaje brojne ekološke i ekonomske faktore, među kojima su siromaštvo, nezaposlenost, urbanizacija, pandemijske bolesti, kao i etnički i konvencionalni sukobi, koji dovode do povećanja broja navedene kategorije ljudi, a samim tim i potrebe da njihov položaj definiše.⁶⁵⁸

U skladu sa prethodno navedenom činjenicom, opredeljen je i osnovni cilj istraživanja u radu koji se odnosi na sagledavanje statusa ekoloških izbeglica u kontekstu standarda ustanovljenih međunarodnopravnim instrumentima. Predmet analize u radu predstavljaju najpre rešenja Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokola o statusu izbeglica iz 1967. godine. Pažnja je posvećena i razmatranju položaja ekoloških izbeglica sa aspekta odredaba relevantnih međunarodnih propisa u oblasti zaštite životne sredine. U okviru zaključnih razmatranja, naglašen je značaj uspostavljanja međunarodnopravnog okvira regulisanja pitanja statusa ekoloških izbeglica i istaknute su određene sugestije u cilju jasnijeg definisanja predmetne materije.

Pojmovno određenje ekoloških izbeglica

Određivanje pojma „ekološke izbeglice“ predstavlja vrlo složeno pitanje u pravnoj teoriji, s obzirom da još uvek ne postoji opšteprihvaćena definicija, kao ni precizne uzročno-posledične veze između migracija i životne sredine.⁶⁵⁹ Jednu od prvih definicija ekoloških izbeglica, koja je široko prihvaćena među teoretičarima,⁶⁶⁰ ustanovio je El-Hinavi (El-Hinnawi), UNEP⁶⁶¹ istraživač, na sledeći način: „Ljudi koji su primorani da napuštaju svoje tradicionalne domove, privremeno ili trajno, usled izrazitog poremećaja u

⁶⁵⁶ Climate Change, Migration and Human Rights: Address by Ms. Kyung-wha Kang Deputy High Commissioner for Human Rights Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Geneva (2008). (2020. Mart 15) Preuzeto sa: <https://newsarchive.ohchr.org/CH/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9162&LangID=E>

⁶⁵⁷ Myers, N. (2002). Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 357(1420), p. 609.

⁶⁵⁸ Myers, N. (2002). Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century, p. 610; Myers, N. (2005). Environmental refugees: an emergent security issue, 13th Economic Forum, Prague, EF.NGO/4/05. p. 1.

⁶⁵⁹ International Organization for Migration (2009). No. 18 International dialogue on migration - Climate change, environmental degradation and migration, Geneva, IOM, p. 10. (2020. Mart 14). Preuzeto sa: <https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/climate-change-2011/Report-EN.pdf>

⁶⁶⁰ Ovu definiciju navode mnogi strani i domaći istraživači (Biermann, F., Boas, I. (2010). Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees. *Global environmental politics*, 10(1), p. 62; Ostojić, D. G. (2014). Ekološke izbeglice – direktan ili indirektan put do konflikta. *Vojno delo*, 66(1), str. 53.)

⁶⁶¹ UNEP – Program zaštite životne sredine UN.

životnoj sredini (prirodnog i/ili izazvanog od strane ljudi) koji ugrožava njihovu egzistenciju i / ili ozbiljno utiče na kvalitet njihovog života. Pod “ekološkim poremećajem” u ovoj definiciji podrazumevaju se sve fizičke, hemijske i / ili biološke promene ekosistema (ili baze resursa) koje ga čine, privremeno ili trajno, neprikladnim za podršku ljudskom životu.⁶⁶² Bejts (Bates) kritikuje navedenu definiciju smatrajući da izostaju analitički kriterijumi i da je UNEP definicija formirana pretežno na osnovu karaktera humanitarne misije, te da joj nedostaje pravna egzaktnost. Ona dalje navodi da je El-Hinnawi (El-Hinnawi) definicija preširoka i manjkava u pogledu generičkih kriterijuma koji bi razlikovali ekološke izbeglice od ostalih tipova migranata, kao i klasifikacije samih ekoloških izbeglica, jer ne mogu pripadati istoj kategoriji ekološke izbeglice koje beže od vulkanske erupcije i oni koji napuštaju svoje domove zbog derogacije zemljišta.⁶⁶³

Pojedini autori (Biermann i Boas) smatraju da pojam ekoloških izbeglica uključuje klimatske izbeglice (climate change refugees), ali da ne postoji jasno prepoznavanje i definisanje klimatskih izbeglica.⁶⁶⁴ Sa druge strane, deo doktrine je mišljenja da se klimatske izbeglice mogu diferencirati od ekoloških, pri čemu klimatske izbeglice određuju kao pojedince “koji su prisiljeni da napuste svoje domove i presele se privremeno ili trajno, van granica svoje države kao rezultat naglog ili postepenog poremećaja u okolini, koji je u skladu sa klimatskim promenama, a kojem su ljudi verovatno doprineli.”⁶⁶⁵ Ova definicija, uža od opšte definicije izbeglica, ali uža i od definicije ekoloških izbeglica, možda omogućiti u budućnosti određenom broju pravno, za sada međunarodnopravno, neidentifikovanih lica adekvatnu zaštitu.

Majers u svojoj definiciji u ekološke izbeglice ubraja i interno raseljena lica⁶⁶⁶, odnosno lica koja su dislocirana u okviru svoje države. Navedeni segment definicije ekoloških izbeglica je od izuzetnog značaja usled činjenice da ekološke i klimatske promene ne podrazumevaju uvek i raseljavanje van granica države, šta više često lica ostaju na teritoriji matične države.

El-Hinnawi i Jacobson klasifikuju ekološke izbeglice u tri potkategorije koje obuhvataju privremena raseljena lica zbog ekološkog stresa, stalno raseljena lica zbog trajne ekološke promene i privremeno ili trajno raseljena lica usled progresivne degradacije baze resursa. Potkategorije prepoznaje i Međunarodna organizacija za migracije (IOM) pri čemu razlikuje kretanja stanovništva u hitnim slučajevima u odnosu na usporene, privremene, produžene i stalne pokrete, i unutrašnje i međunarodne pokrete.⁶⁶⁷

⁶⁶² El-Hinnawi, E. (1985). Environmental Refugees. Nairobi, United Nations Environmental Programme, p. 4.

⁶⁶³ Bates, C. D. (2002). Environmental Refugees? Classifying Human Migrations Caused by Environmental Change, Population and environment, 23(5), p. 466.

⁶⁶⁴ Biermann, F., Boas, I. (2010). Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees. Global environmental politics, 10(1), p. 62.

⁶⁶⁵ Docherty, B., Giannini, T. (2009). Confronting a rising tide: a proposal for a convention on climate change refugees, Harv. Envtl. L. Rev., 33, p. 361.

⁶⁶⁶ Myers, N., Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century, p. 609.

⁶⁶⁷ Black, R. (2001). Environmental refugees: myth or reality? New Issues in Refugee Research – UNHCR, Working Paper 34, pp. 1-2.

Iako veliki broj ljudi napušta svoje domove usled ekoloških i klimatskih promena, konsenzus u doktrini u pogledu uspostavljanja jasne definicije ekoloških izbeglica ne postoji, a nekritičko korišćenje pojma „ekološke izbeglice“ dodatno ugrožava njihov težak položaj. Navedena situacija može negativno da utiče na podobnost mnogih izbeglica sa aspekta dobijanja statusa, kao i da neprecizno prikaže složenost samog problema⁶⁶⁸. Modifikovana, odnosno precizirana El-Hinavijeve definicija, koja bi izričito ubrajala i eksterno i interno raseljena lica u kategoriju ekoloških izbeglica, mogla bi predstavljati adekvatno polazište uspostavljanja jedinstvenog međunarodnog okvira.

Status ekoloških izbeglica sa aspekta odbredbi Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokola o statusu izbeglica iz 1967. godine

Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. godine i Protokol o statusu izbeglica iz 1967. godine predstavljaju srž međunarodne zaštite izbeglica, obezbeđujući najšire moguće uživanje prava i osnovnih sloboda čoveka. Konvencijom o statusu izbeglica prvobitno su obuhvaćena samo ona lica koja su ostvarila status izbeglica usled događaja koji su se desili pre 1. januara 1951. godine. S obzirom da su se od vremena usvajanja Konvencije pojavila nova lica koja su postala izbeglice, a nisu bila zaštićena Konvencijom, javila se potreba za usvajanjem dodatnog međunarodnog akta, kojim bi sve izbeglice uživale jednak status, te je 1967. godine usvojen Protokol o statusu izbeglica. Po opšteprihvaćenim međunarodnim standardima, ustanovljenim navedenim aktima, izbeglice su definisane kao svako lice koje „bojeći se opravdano da će biti progonjeno zbog svoje rase, vere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja, nađe izvan zemlje čije državljanstvo ono ima i koje ne želi ili, zbog toga straha, neće da traži zaštitu te zemlje; ili koje, ako nema državljanstva, a nalazi se izvan zemlje u kojoj je imalo svoje stalno mesto boravka usled takvih događaja, ne može ili, zbog straha, ne želi da se u nju vrati“.⁶⁶⁹ Razlozi napuštanja doma da bi se nekom licu uvažio status izbeglice su taksativno navedeni u definiciji i ne podležu analognom tumačenju.

Konvencija o statusu izbeglica je usvojena 50tih godina prošlog veka, te je razumljivo da ekološke i klimatske promene nisu prepoznate kao razlog za dobijanje statusa izbelice. Sa druge strane, treba imati u vidu da je 2003. godine proširen mandat UNCHR-a⁶⁷⁰ kako bi se ustanovilo odgovarajuće rešenje za problem različitih kategorija izbeglica, te postoji i opravdano očekivanje da će upravo aktivnost UNHCR-a pružiti

⁶⁶⁸ Jovanović-Popović, D., Milinčić, A. M. (2016). Konceptualizacija ekoloških izbeglica, Demografija – knjiga XIII, str. 74.

⁶⁶⁹ Konvencija o statusu izbeglica, Službeni list FNRJ, br. 7/60, član 1. stav A; Protokol o statusu izbeglica, Službeni list SFRJ, br. 15/67, stav 2, član 1.

⁶⁷⁰ UNHCR- Visoki komesarijat UN za izbeglice. Agencija nastala nakon Drugog svetskog rata kako bi pomogla stanovnicima Evrope raseljenim usled sukoba, a danas u proširenoj ulozi pruža pomoć i licima bez državljanstva, ali nije smatrano da se njegov mandat treba proširiti i na ekološke izbeglice. Ostaje pitanje da li će u budućnosti uloga ove agencije biti proširena i u pružanju pomoći ekološkim izbeglicama, s obzirom na njihov konstantni rast i trenutno nepostojanje adekvatnije međunarodnopravne zaštite. (Istorija UNHCRa - UNHCR, Visoki komesarijat UN za izbeglice. (2020. Mart 13) Preuzeto sa: <http://www.unhcr.rs/opste/o-nama/istorija-unhcr.html>).

značajan doprinos u pogledu uspostavljanja univerzalnih standarda u predmetnoj oblasti.⁶⁷¹

Aktuelna planetarna dešavanja pokazuju da osim međunarodnoinstrumentalno priznatih konvencionalnih izbeglica, i dalje nezaštićene ekološke izbeglice, zahtevaju blagovremenu reakciju međunarodne zajednice. Predviđa se da će broj ekoloških izbeglica znatno premašiti broj izbeglica obuhvaćenih Konvencijom o izbeglicama iz 1951.godine.⁶⁷² Ukoliko je međunarodna zajednica spremna da ozbiljno priđe problemu ekoloških izbeglica potrebno je da formira jedinstven pravni okvir uz ustanovljavanje adekvatnog nadzornog mehanizma.

Status ekoloških izbeglica sa aspekta odredaba relevantnih međunarodnih propisa u oblasti zaštite životne sredine

Međunarodni propisi u oblasti zaštite životne sredine ne određuju pojam ekoloških izbeglica. U navedenom smislu osnov za neku buduću definiciju pre svega klimatskih, a zatim i ekoloških izbeglica, moguće je ustanoviti u okviru Pariskog sporazuma o klimatskim promenama iz 2015. godine.

U preambuli Pariskog sporazuma se navodi: „priznavajući/ uviđajući da su klimatske promene zajednička briga čovečanstva, Strane treba da, prilikom preduzimanja akcija za rešavanje problema promena klime, poštuju i promovišu ljudska prava, pravo na zdravlje, prava autohtonih naroda, lokalnih zajednica, migranata, dece, osoba sa invaliditetom i ugroženih ljudi, kao i pravo na razvoj, rodnu ravnopravnost, osnaživanje žena i međugeneracijsku jednakost...“⁶⁷³ Odredba preambule koja se odnosi „poštovanje i promovisanje prava ugroženih ljudi“, u koje se ubrajaju i izbeglice, bi mogla da predstavlja polazno stanovište u kontekstu uspostavljanja zaštite ekoloških izbeglica u svetlu međunarodnih akata u oblasti zaštite životne sredine. Ipak, neophodno je imati u vidu da je reč o odredbi koja nije obavezujuća, kao i da međunarodno pravo ne prepoznaje ekološke izbeglice kao potkategoriju izbeglica.

Uspostavljanje međunarodnog pravnog okvira regulisanja pitanja statusa ekoloških izbeglica

Poseban međunarodnopravni okvir regulisanja pitanja statusa ekoloških izbeglica još uvek nije uspostavljen. U komparativnom pravu možemo primetiti određen stepen posredne zaštite ekoloških izbeglica. Norveška, Švedska i Finska, sekundarnu zaštitu mogu odobriti osobama sa prebivalištem u inostranstvu u okolnostima kada se ne mogu vratiti u zemlju prebivališta zbog ekološke katastrofe, a Danska pruža istu zaštitu ženama. Problem ovih mere jeste što se retko primenjuju u praksi.⁶⁷⁴ Novi Zeland je ranije

⁶⁷¹ Upravljanje i organizacija - UNHCR, Visoki komesarijat UN za izbeglice. (2020. Mart 13)

Preuzeto sa: <http://www.unhcr.rs/opste/o-nama/upravljanje-organizacija.html>

⁶⁷² Docherty, B., Giannini, T. op. cit. p. 397.

⁶⁷³ Paris Agreement, UN, COP Report No. 21, Addendum, at 21, U.N. Doc. FCCC/CP/2015/10/Add, 1.

⁶⁷⁴ Zeghibib, H. (2018). What protection is there for ‘climate refugees? The Progressive Post, Foundation for European Progressive Studies.

razvio bilateralne sporazume sa Tuvaluom⁶⁷⁵ o imigraciji na osnovu kvota, a 2017. godine novozelandska vlada je iznela svoj plan za stvaranje humanitarne vize za izbeglice uzrokovane klimatskim promenama. Međutim, godinu dana kasnije „paciifička strategija“ je redefinisana i sprovođenje je odloženo do 2024.⁶⁷⁶ Ne ulazeći u razloge odlaganja ovog futurističkog akta, ideja o prihvatanju statusa i konačnoj pomoći licima raseljenim usled ekoloških i klimatskih promena na jedan transparentan način, uz dobru praksu, predstavlja odskočnu dasku da se jednog dana usvoji i međunarodnopravni instrument zaštite u predmetnoj oblasti. Takav međunarodnopravni instrument bi teoretski mogao biti usvojen kao novi protokol Konvencije o izbeglicama ili kao protokol uz neki od međunarodnih ugovora u oblasti zaštite životne sredine. Međutim, samostalna konvencija bi predstavljala mnogo bolje rešenje, s obzirom da je problem migracija izazvan ekološkim i klimatskim promenama nov i značajan i samim tim opravdava potrebu za samostalnošću, kako bi na jedan kreativan i fleksibilan način obuhvatio celokupnu tematiku.⁶⁷⁷ Kao prednosti samostalne konvencije u navedenoj materiji doktrina prepoznaje sledeće faktore: zaslužena prioritentnost velikog i rastućeg problema klimatskih izbeglica; fleksibilnost potrebna za specijalizovani okvir koji spaja principe i rešenja iz oblasti ljudskih prava, humanitarne pomoći i međunarodnog zakonodavstva u oblasti životne sredine; bolje mogućnosti za uključivanje civilnog društva i pogođenih zajednica u kreiranju i pregovaranju o sporazumu.⁶⁷⁸

Nakon sagledavanja trenutnih napora i rezultata u oblasti regulisanja pitanja statusa ekoloških izbeglica, kao i njihove zaštite, smatramo da bi najbolje rešenje bilo donošenje međunarodnopravnog instrumenta deklarativnog karaktera. Takav akt bi s jedne strane, omogućio momentalno određenu međunarodnopravnu zaštitu ovih lica, a sa druge strane bi uključio države u sam postupak zaštite i na taj način kreirao mogućnost da se u budućnosti stvore uslovi za obavezujuće međunarodnopravne norme. Takođe, ukoliko takav deklarativni akt ne bi postigao rezultate u skladu sa očekivanja naučne i stručne javnosti, međunarodna zajednica bi uvidela da još uvek nije dorasla ovom problemu i možda pokazala dodatnu agilnost.

⁶⁷⁵ Tuvalu, nekadašnje ostrvo *Ellice*, sastavljeno od devet malih, koralnih ostvra nalazi se u centralno-zapadnom delu Tihog okeana (Tuvalu - Encyclopedia Britannica. (2020. Mart 18) Preuzeto sa: <https://www.britannica.com/place/Tuvalu>). Usled klimatskih promena, arhipelag Tuvalu tone, a postoji shvatanje da se na Tuvalu gleda kao na eksperiment efekta klimatskih promena na planetu zemlju. (Farbotko, C., Layrus, H. (2012). The first climate refugees? Contesting global narratives of climate change in Tuvalu, *Global Environmental Change*, 22(2), p. 389). Klimatske promene su pitanje od posebnog značaja i za ostale male ostrvske države u Pacifiku. (McNamara, K. E., & Gibson, C. (2009). We do not want to leave our land’: Pacific ambassadors at the United Nations resist the category of ‘climate refugees. *Geoforum*, 40(3), p. 475.)

⁶⁷⁶ Fiennes, L. (2019). New Zealand’s climate refugee visa, a framework for positive change, p. 4.

⁶⁷⁷ Docherty, B., Giannini, T. op. cit. p. 350.

⁶⁷⁸ *Ibid.* p. 397.

Zaključna razmatranja

Usled ekoloških i klimatskih promena sve veći broj ljudi napušta svoje domove, a prema pretpostavkama mnogih relevantnih naučnika, kao i međunarodnih institucija, na planetarnom nivou se očekuje porast broja ekoloških izbeglica. Nepostojanje opšteprihvaćene definicije prevashodno otežava položaj ovih lica u smislu iznalaženja naučnog i političkog rešenja. Jedan od ključnih problema u neodređivanju pojma „ekološke izbeglice“ predstavlja specifičnost i složenost ovog fenomena.

Detaljnije studije slučaja u kojima bi se trebale istaći ekološke izbeglice nisu ohrabrujuće u smislu pronalaska novog područja istraživanja ili javne politike. Ni izbegličko pravo ni ekološko pravo, kao relevantni pravni okviri, nisu još uvek kategorisali status lica koja napuštaju svoje domove usled ekoloških i klimatskih promena. Nijedan međunarodnopravni instrument ne govori konkretno o ekološkim izbeglicama, niti postoji jasan mandat po pitanju ekoloških izbeglica od strane i jedne međunarodne organizacije, uprkos činjenici da je lista međunarodnih organizacija koje su izrazile zabrinutost zbog ekoloških izbeglica impresivna (IOM, UNEP, IPCC⁶⁷⁹).

Navedena razmatranja dovode nas do zaključka da zabrinutost usled aktuelnog stanja ekoloških izbeglica nije bezrazložna. Čini se da ostaje opasnost da je akademsko i političko interesovanje o njima, kao i pisanje na istu temu, u većoj korelaciji sa birokratskim planovima međunarodnih organizacija i akademika nego sa bilo kojim stvarnim uvidom.

Marijana Mladenov, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad

Ivan Belaj, mah. iur.
College of applied sciences Lavoslav Ružička in Vukovar

Mirjana Sentin, LLB
unior Teaching Assistant, Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad

THE STATUS OF ENVIRONMENTAL REFUGEES FROM THE ASPECT OF INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS

Abstract:

During the last few decades, environmental and climate change has created a new category of refugees - environmental refugees. The aim of this paper is to consider the status of environmental refugees in the context of the standards provided by international legal instruments. First of all, the subject matter of the paper refers to the

⁶⁷⁹ IPCC – Međunarodni panel o klimatskim promenama.

analysis of the provisions of the Convention Relating to the Status of Refugees (UNCHR, 1951) and of the Protocol Relating to the Status of Refugees (OHCHR, 1967). Special attention is devoted to the examination of the position of environmental refugees in terms of the relevant international regulations in the field of environmental protection. Within the concluding remarks, the authors have emphasized the importance of establishing the international legal framework regulating the issue of the status of environmental refugees and provided certain suggestions in order to define the subject matter in a more precise manner.

Keywords: *migration, environment, environmental refugees, the Convention Relating to the Status of Refugees*

L I T E R A T U R A

1. Bates, C. D. (2002). Environmental Refugees? Classifying Human Migrations Caused by Environmental Change, *Population and environment*, 23(5), pp. 465-477.
2. Biermann, F., Boas, I. (2010). Preparing for a Warmer World: Towards a Global Governance System to Protect Climate Refugees. *Global environmental politics*, 10(1), pp. 60-88.
3. Black, R. (2001). Environmental refugees: myth or reality? *New Issues in Refugee Research – UNHCR, Working Paper 34*.
4. Climate Change, Migration and Human Rights: Address by Ms. Kyung-wha Kang Deputy High Commissioner for Human Rights Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Geneva (2008). (2020. Mart 15) Preuzeto sa: <https://newsarchive.ohchr.org/CH/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9162&LangID=E>
5. Docherty, B., Giannini, T. (2009). Confronting a rising tide: a proposal for a convention on climate change refugees, *Harv. Envtl. L. Rev.*, 33, pp. 349-403.
6. El-Hinnawi, E. (1985). *Environmental refugees*. Nairobi, United Nations Environmental Programme.
7. Farbotko, C., Layrus, H. (2012). The first climate refugees? Contesting global narratives of climate change in Tuvalu, *Global Environmental Change*, 22(2), pp. 382-390.
8. Fiennes, L. (2019). New Zealand's climate refugee visa, a framework for positive change. (2020. Mar 18) Preuzeto sa: <https://www.otago.ac.nz/law/research/journals/otago734244.pdf>
9. International Organization for Migration (2009). No. 18 International dialogue on migration - Climate change, environmental degradation and migration, Geneva, IOM. (2020. Mart 14). Preuzeto sa: <https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/climate-change-2011/Report-EN.pdf>

10. Istorija UNHCRa - UNHCR, Visoki komesarijat UN za izbeglice. (2020. Mart 13) Preuzeto sa: <http://www.unhcr.rs/opste/o-nama/istorija-unhcr.html>
11. Jovanović-Popović, D., Milinčić, A. M. (2016). Konceptualizacija ekoloških izbeglica, Demografija – knjiga XIII, str. 69-82. (2020. Mart 10) Preuzeto sa: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1820-4244/2016/1820-42441613069P.pdf>
12. Konvencija o statusu izbeglica, Službeni list FNRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 7/60.
13. McNamara, K. E., & Gibson, C. (2009). We do not want to leave our land': Pacific ambassadors at the United Nations resist the category of 'climate refugees. *Geoforum*, 40(3), pp. 475-483.
14. Myers, N. (2002). Environmental refugees: a growing phenomenon of the 21st century. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 357(1420), pp. 609-613.
15. Myers, N. (2005). Environmental refugees: an emergent security issue, 13th Economic Forum, Prague, EF.NGO/4/05.
16. Ostojić, D. G. (2014). Ekološke izbeglice – direktan ili indirektan put do konflikta. *Vojno delo*, 66(1), str. 51-83.
17. Paris Agreement (2015). COP Report No. 21, Addendum, at 21, U.N. Doc. FCCC/CP/2015/10/Add, 1.
18. Protokol o statusu izbeglica, Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 15/67.
19. Tuvalu - *Encyclopedia Britannica* (2020. Mart 18) Preuzeto sa: <https://www.britannica.com/place/Tuvalu>
20. Upravljanje i organizacija - UNHCR, Visoki komesarijat UN za izbeglice. (2020. Mart 13) Preuzeto sa: <http://www.unhcr.rs/opste/o-nama/upravljanje-organizacija.html>
21. Zeghib, H. (2018). What protection is there for 'climate refugees? *The Progressive Post*. Foundation for European Progressive Studies.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

34"20"(082)

340.12"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани проф. др Славко Царић (17 ; 2020 ; Нови Сад)

Улога државе и права у XXI веку : [зборник радова са XVII Међународног научног скупа "Правнички дани проф. др Славко Царић", 25. септембар 2020. године у Новом Саду] = "The role of the state and law in the 21st century" : [Proceedings of XVII International Scientific Conference Legal days - "Prof. Slavko Carić, PhD" "The role of the state and law in the 21st century" September 25th 2020. in Novi Sad] / уредник Мирко Кулић. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија : Правни факултет за привреду и правосуђе, 2020 (Нови Сад : Мала књига). - 560 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Библиографија уз сваки рад.

ISBN 978-86-6019-104-7

а) Право -- 21. в. -- Зборници б) Држава -- Правна заштита -- 21. в. -- Зборници

COBISS.SR-ID 20099849